

GLÖM INTE ANDRA HALVAN AV ORGANET!

Viktigt att undersöka balans hos döva och hörselskadade

Innerörat består av två delar, hörselorganet och balansorganet, som båda kan vara skadade. Trots detta görs få balansundersökningar av döva och hörselskadade. I den studie av gravt hörselskadade och döva som presenteras här hade 40 procent nedsatt balans med bland annat försenad gångstart. Ingen av dessa var diagnostiserad tidigare och de har alla växt upp utan att känna till orsaken till sin klumpighet.

Grav hörselnedsättning och dövhet är i 50–75 procent av fallen ärftligt betingade. De allra flesta hörselnedsättningar ärvs autosomt recessivt. Orsakerna till att de flesta hörselnedsätt-

ningar som diagnos har »okänd etiologi» är således ärftlighetsgång, relativt små familjer och ibland även okunskap.

När hörselnedsättning/dövhet upptäcks hos ett litet barn innebär det ett stort trauma och kris i familjen. Barnet talar ej, nya kommunikationsmetoder som teckenspråk skall introduceras. Ofta resulterar detta i en försenad språkstart och försenad utveckling.

Vanlig uppfattning att döva är klumpiga

Det är också en vanlig uppfattning att döva är klumpiga, vilket ofta uppfattas bero på motorisk försening orsakad av hörselskadan i sig. Ibland utförs stora neurofysiologiska utredningar på grund av misstanke om CNS-patologi. Många av oss glömmer det faktum att innerörat består av två delar, nämligen hörselorganet (koklean) och balansorganet (labyrinten). Balans upprätthålls väsentligen av tre system: somatosensoriska systemet, visuella systemet, vestibulära systemet.

Afferenta signaler från alla tre systemen sammanstrålar i hjärnstam-cerebellum där de jämförs varefter efferenta signaler till muskler, ögon med mera ser till att balans erhålls. Av dessa sy-

stem är det somatosensoriska viktigast då tillräcklig stabilitet kan erhållas utan syn och vestibularisfunktion. Det visuella systemet är framförallt effektivt vid långsamma ögonrörelser, medan det vestibulära systemet genom den vestibulo-okulära reflexen koordinerar huvud och ögon vid snabba rörelser.

Sålunda kan en person som saknar vestibulära signaler upprätthålla god balans så länge underlaget är jämnt och god belysning finns.

Vid mörker, ojämnt underlag samt vid hastiga huvudrörelser kan däremot avsaknad av vestibulär funktion ge stora bekymmer (oscillopsi, Dandys fenomen).

Få balansstudier vid grav hörselnedsättning/dövhet har tidigare genomförts. Det har dock varit känt sedan länge att en viss frekvens av gravt hörselskadade även har nedsatt vestibularisfunktion. Shambaugh [1] rapporterade i en studie omfattande 5 000 döva att ca 30 procent hade nedsatt balansförmåga. Dessa undersökningar var dock troligen endast baserade på andrahandsuppgifter.

Sandberg [2] visade 1965 korrelation mellan grad av hörselnedsättning och kalorisk reaktion och fann att 80

Författare

CLAES MÖLLER

professor, överläkare, hörselvårdsavdelningen, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Göteborg

KRISTINA BERG

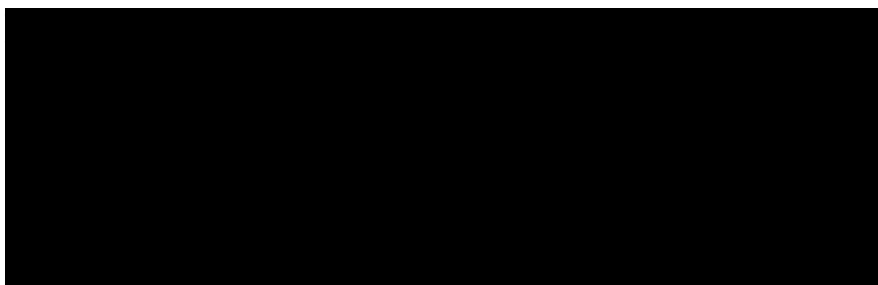
ST-läkare, kirurgkliniken, Östersunds Lasarett

LISA SWARTLING

ST-läkare, kvinnokliniken, Sahlgrenska Universitetssjukhuset/Östra, Göteborg

LISBETH NOAKSSON

vestibularisassistent, öron-näsahalskliniken, Universitetssjukhuset i Linköping.

Högfrekvent rotationsprov. I munnen har patienten en vinkelhastighetsmätare. Huvudets rörelse jämförs med ögonens rörelse och ett förhållande beräknas.

procent av döva hade nedsatt vestibulär funktion. I en studie av Ushers syndrom, som karakteriseras av dövblindhet (hörselnedsättning/dövhet och retinitis pigmentosa) fann vi att alla med typ 1 av Ushers syndrom (de som är döva) saknade vestibulär funktion [3, 4].

I denna studie har vi frågat patienter och anhöriga om motorisk utveckling och balans samt korrelerat detta till balansundersökningar.

Frågeformulär och balanstest

Med hjälp av dövfolkcentralen i Linköping sändes frågeformulär avseende hörsel och balans ut till gravt hörselskadade och döva. Enbart döva som använ-

de teckenspråk kontaktades. Frågeformulären omfattade ett antal enkla frågor som till exempel gällde egen uppfattning om orsak till hörselnedsättningen, tidpunkt för upptäckt, krypår, gångålder, cykelålder, problem med gymnastik i skolan, problem att gå i mörker och åksjuka.

Formulären kompletterades med förfrågan om att delta i balanstest och tillåtelse att efterforska gamla journalanteckningar.

Den kliniska undersökningen omfattade: ÖNH-undersökning, tonaudiometri, skärpt Rombergs prov med slutna ögon, elektronystagmografi med registrering av spontan blick- och lägesnystagmus. Vidare gjordes kaloriskt

Så här såg det ut när man gjorde ett kaloriskt prov på 1920- eller 30-talet.

prov (250 milliliter, 30 och 44 grader Celsius) i mörkt rum med öppna ögon. Isvattenprov (50 milliliter, 8 grader Celsius) utfördes när vanligt kaloriskt prov ej utlöste nystagmus. Dessutom utfördes rotationstest med högfrekvent rotationsstol (0,5–4,5 Hz) och dynamisk posturografi (Equitest). Det senare är ett balanstest med en rörlig plattform och omgivning som via olika manipulationer kan kvantifiera svaj- och skjuvkraft och därmed visa på ostadighet och vestibulär dysfunktion.

Femtiofyra personer svarade på enkäten

Frågeformulär utsändes till 74 gravt hörselskadade och döva. Av dessa svarade 53 (72 procent). Medelåldern var 56 år (7–80 år). I balanstest deltog där- efter 32 patienter (62 procent). Några av resultaten redovisas i Tabell I.

Två grupper utkristalliserades, en döv grupp (21 personer) och en med grav hörselskada (11 personer). Alla hade symmetriska bilaterala hörselnedsättningar. Sjuttio procent hade kongenital nedsättning. I resterande 30 procent av fallen var orsaken meningit eller också saknades uppgift om tidpunkt för upptäckt. Mycket få hörselnedsättningar befanns vara orsakade av rubella (10 procent).

Diagnos var satt vid ca 12 månader i den döva och vid ca 24 månader i den gravt hörselskadade gruppen. Av alla 74 patienterna hade 50 procent kraftig försening av gångstart (de var över 18 månader när de lärde sig gå). Samma individer hade stora svårigheter att som barn lära sig cykla samt svårigheter att gå i mörker och på ojämnt underlag.

Många (70 procent) rapporterade svårigheter vid gymnastik i skolan och av dessa rapporterade alla att de alltid ansetts för klumpiga och »ej tyckt om» gymnastik och idrott.

ANNONS

ANNONS

De som var döva på grund av menin-
git uppvisade bilateralt vestibulärt bort-
fall i nästan 80 procent av fallen.

De olika vestibulära testen korrelera-
de väl med varandra och med anam-
nestiska uppgifter. De som uppvisade
kalorisk areflexi vid isvattenspolning
hade också kraftig patologi vid rota-
tionstest och föll vid test med dynamisk
posturografi.

Frågeformuläret sändes ut till alla
döva som hade haft kontakt med döv-
tolkcentralen i Linköping. En svarsfre-
kvens på 72 procent får inom denna
grupp anses vara mycket hög. Vi kunde
ej finna någon avgörande skillnad mel-
lan de 53 som svarade och den grupp på
32 som senare deltog i balanstest.

Ofta okänd orsak till hörselskadan

Etiologin till hörselskadan var i
många fall ej klarlagd. Detta beror
bland annat på uppenbara svårigheter
att diagnostisera men också tyvärr i
många fall på ett uppenbart tidigare oin-
tresse.

Detta är allvarligt av flera skäl. När
ett trauma drabbar en individ och en fa-
milj så är det uppenbart att en del av
krisbearbetningen är att få struktur i till-
varon samt att få en möjlig orsak till det
som har hänt. Detta kan ibland hjälpa
föräldrar att bearbeta felaktiga skuld-
känslor samt undvika missuppfattning-
ar. Vi har också funnit att en tidig och
korrekt diagnos hjälper i rehabiliterings-
arbetet. I framtiden kommer strävan ef-
ter korrekt diagnos att bli mycket viktig
då nya möjligheter till behandling av
hörselskador kan komma via gentekno-
logi.

Viktigt är att påpeka att rubella idag
är extremt ovanlig som orsak till hörsel-
skada och tidigare också sannolikt var
mer ovanlig än vad som angetts i jour-
naler.

Att via frågeformulär försöka utröna
motoriska svårigheter i spädbarnsålder
har sina problem. Dock är gångålder en
säker parameter då nästan alla föräldrar
minns sina barns första steg och där de
som var extremt sena ofta har fått
»höra» detta under uppväxt. Denna stu-
die och tidigare visar att ingen som har
bilateralt vestibulärt bortfall kan gå före
18 månaders ålder, och omvänt garante-
rar en normal gångålder kring 12 måna-
der att vestibulära signaler finns (åt-
minstone från ett balansorgan).

Alla barn som går sent bör undersökas

Således är det vår bestämda uppfatt-
ning att alla barn med sen gångålder
skall undersökas avseende vestibularis-
organens funktion. Ett sådant test kan
utföras via ett rotationsprov där spädbarnet
sitter i en förälders knä och rote-

ras i mörker med registrering av nystag-
mus antingen via elektronystagmografi
eller infraröd TV-kamera (video-Fren-
zel).

Detta relativt enkla test är billigt, ej
skrämmande och kan utföras från två
veckors ålder. Med tanke på alla de neu-
rofysiologiska, neurologiska och neu-
ropsykologiska test som utförs på barn
med sen grovmotorisk utveckling är det
för oss ofattbart att ej dysfunktion av
hörsel och balansfunktion i innerörat
utesluts på ett tidigt stadium.

De vestibulära test som utfördes kor-
relerade till nästan 100 procent med
varandra. Det mest fysiologiska och
bäst kvantifierbara vestibulära testet är
rotationsprovet som även kan visa på
hypofunktion, vilket det mer ofysiolo-
giska och grova kaloriska provet har
svårt att göra. Dynamisk posturografi
kan verifiera bilateralt vestibulärt bort-
fall, men kan också liksom skärpt Rom-
bergs prov vara patologisk vid andra
centralnervösa etiologier.

Denna studie visar att mer än 40 per-
cent av gravt hörselskadade och döva
hade bilateralt vestibulärt bortfall. Då
ingen av dessa var diagnostiserad tidi-
gare innebär det att många har växt upp
utan att förstå orsak till klumpighet och
balansproblem i mörker med mera.

Balansträning med stimulering av
syn och proprioception är oerhört viktig
redan från de allra första åren. Detta kan
uppnås genom lek med bollar, att vara
ute i skog och mark, entusiasterna bar-
net att delta i idrottsaktiviteter så att mo-
tion i vuxen ålder blir en naturlig del av
livet. Detta kommer att minska risken
för fall och frakturer på äldre dagar, då
även andra system (syn och propriocep-
tion) kommer att fungera sämre.

Vestibulära test är också ur diagnos-
tisk synvinkel viktiga, då de kan förfina
diagnostiken och särskilja olika gene-
tiska hörselnedsättningar som kan vara
kopplade eller inte kopplade till något
syndrom.

Redan idag använder vi vestibulära
test till diagnostik vid Ushers syndrom
då normal vestibulär funktion hos ett
dövt barn utesluter att detta barn har
Ushers syndrom typ 1.

Det är hög tid att börja undersöka
andra halvan av organet.

Referenser

1. Shambaugh G. Statistical studies of chil-
dren in public schools for deaf. Arch Otolaryn-
gol 1930; 12: 190-245.
2. Sandberg L, Terkildsen K. Caloric tests in
deaf children. Arch Otolaryngol 1965; 81:
283-8.
3. Möller C, Kimberling W, Davenport S, Pri-
luck I, White W, Biscione-Halterman K et al.
Usher syndrome: An otoneurologic study.
Laryngoscope 1989; 99: 73-9.
4. Kimberling W, Möller C. Clinical and mo-
lecular genetics of Usher syndrome. J Am
Acad Audiol 1995; 6: 63-72.

ÖVERVIKT

Särtryck av en serie i Läkartidningen 1996-1997

I rika länder blir allt fler allt
fetare och riskerna med
övervikt uppmärksammas
allt mer. Samtidigt klarnar
den genetiska bakgrunden
och forskarna öppnar vä-
gen för nya medel mot
övervikt.

Lönar det sig att behandla
övervikt? Vilka metoder
fungerar? Hur verkar de
nya läkemedel som är på
väg in på den svenska
marknaden?

Sådana centrala frågor be-
lyses i Läkartidningens se-
rie som nu finns som sär-
tryck.

Häftet omfattar 16 artiklar
på sammanlagt 50 sidor +
färgomslag. Priset är 65
kronor. Vid köp av 11-50 ex
60 kronor och vid större
upplagor 56 kronor/exem-
plar.

Beställer härmed

..... ex Övervikt

Namn

Adress

Postnummer/Postadress

Insändes till Läkartidningen,
Box 5603, 114 86 Stockholm

Märk gärna kuvertet
»Övervikt»

Telefax: 08-20 76 19